

УДК 378.14:355/359(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-1-6>

Володимир РОДІКОВ

полковник, кандидат педагогічних наук, начальник 143 Об'єднаного навчально-тренувального центру «ПОДІЛЛЯ» Сил підтримки Збройних сил України, просп. Грушевського, 50, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна, 32302

ORCID: 0009-0006-8683-359X

Бібліографічний опис статті: Родіков, В. (2024). Роль і місце сучасних інноваційних освітніх технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців інженерних військ. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, 1, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-1-6>

**РОЛЬ І МІСЦЕ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНИХ ВІЙСЬК
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

У статті акцентовано, що сучасна армія вимагає від закладів військової освіти застосування інноваційних освітніх технологій. Встановлено, що в умовах воєнного стану зменшено час на підготовку майбутніх фахівців інженерних військ, в межах якої курсанти повинні засвоїти великий обсяг інформації. Тому важливого значення набуває практичне відпрацювання ситуацій інженерного забезпечення згідно з тематикою занять. Ефективність підготовки майбутніх фахівців інженерних військ значною мірою визначається підготовленістю керівника заняття, доцільністю і ефективністю застосування скомпонованих інноваційних форм та методів навчання, правильністю використання навчально-матеріальної бази.

Узагальнено, що підвищення якості підготовки фахівців інженерних спеціальностей (на прикладі Об'єднаного навчально-тренувального центру «ПОДІЛЛЯ» Сил підтримки Збройних Сил України) нерозривно пов'язане з впровадженням інноваційних освітніх технологій, в основі яких є такі складники та заходи: навчальна електронна література, посібники та тестові завдання для навчання курсантів; єдина мережа електронних бібліотек, банків та баз даних; комплекс системотехнічних мережевих рішень, спеціального навчального інтерактивного інтерфейсу та інших засобів, що дають змогу використовувати Інтернет та формувати спеціальні мережі, щоб офіцери та курсанти могли ефективно професійно удосконалюватися; комплекс директивних документів, зокрема й ті, що відображені у наказах та організаційно-методичних вказівках щодо організації бойової та оперативної підготовки, у планах бойової та оперативної підготовки військ; розробка комп'ютерних моделей, симуляторів та тренажерів; формування єдиного інформаційного освітнього середовища. Підсумовано, що можливості сучасних освітніх технологій для підготовки майбутніх фахівців інженерних військ мають надзвичайно важливе місце та високий потенціал застосування у безпосередньому симбіозі з традиційними формами навчання.

Ключові слова: військова освіта, військово-інженерна підготовка, воєнний стан, інформаційні технології, фахівці інженерних військ.

Volodymyr RODIKOV

Colonel, Candidate of Pedagogic Sciences, Chief of the 143rd Joint Training Center "PODILLYA" of the Support Forces of the Armed Forces of Ukraine, 50 Hrushevskiyi ave., Kamianets-Podilskiyi, Khmelnytsk region, Ukraine, 32302

ORCID: 0009-0006-8683-359X

To cite this article: Rodikov, V. (2024). Rol i mistse suchasnykh innovatsiinykh osvitnikh tekhnolohii u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv inzhenernykh viisk v umovakh voiennoho stanu [The Role and Place of Modern Innovative Educational Technologies in Training Future Specialists of the Engineering Troops in Conditions of Martial Law]. *Problems of Chemistry and Sustainable Development*, 1, 38–43, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2024-1-6>

THE ROLE AND PLACE OF MODERN INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TRAINING FUTURE SPECIALISTS OF THE ENGINEERING TROOPS IN CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The article posits modern armies require military institutions to apply innovative educational technologies. It is established that under martial law, the time for training future specialists of the engineering troops is reduced, within which cadets must assimilate a large volume of information. Therefore, practical training in engineering support situations, according to the topics of the lessons, is of great importance. The efficacy of training future engineering troops specialists is largely contingent upon the instructor's preparedness, the suitability and efficacy of the integrated innovative forms and methods of training employed, and the prudent utilisation of the educational material base.

In conclusion, it is underscored that the enhancement of training quality for engineering specialists (as demonstrated by the United Training Center "PODILLIA" of the Support Forces of the Armed Forces of Ukraine) is intricately linked to the adoption of innovative educational technologies. These technologies, which encompass educational electronic literature, manuals and test tasks for training cadets; a unified network of electronic libraries, banks, and databases; a complex of systematic technical network solutions, special educational interactive interfaces, and other means that enable the use of the Internet and the formation of special networks for effective professional improvement; a complex of directive documents, including those reflected in orders and organisational-methodical instructions regarding the combat planning and operational training, in the plans of combat and operational training of the troops; the development of computer models, simulators, and trainers; the formation of a unified informational, educational environment, hold immense potential for the future of training engineering troops. They can be seamlessly integrated with traditional forms of training, paving the way for a more efficient and effective training system.

Key words: *military education, military engineering training, martial law, information technology, specialists of engineering troops.*

Актуальність проблеми. Сьогодні, в умовах повномасштабної війни, Збройні сили України (ЗСУ) перебувають у стадії постійного реформування. Це зумовлює необхідність проведення відповідних перетворень у системі підготовки військових кадрів та військової освіти. Військова освіта та військова наука як складові державної освіти та науки також повинні бути пріоритетними, особливо під час воєнного стану та паралельного проведення військової реформи (Черновол, & Сливенко, 2023). Зміна системи військової освіти та реформування принципів підготовки військових кадрів відбувається на практиці під впливом, здебільшого, кризових станів (у випадку України – повномасштабної війни з Росією), коли традиційні методи регулювання цих процесів виявляються неефективними.

В умовах воєнного стану зростає, власне, значення якості підготовки військовослужбовців, які володіють стабільними, сучасними знаннями вміннями та навичками та сформованими компетентностями в галузі інженерного забезпечення. Фактично від якості сформованості професійних компетентностей у галузі інженерного забезпечення залежить не лише успіх військових операцій, а й життя, здоров'я військовослужбовців. Підготовка майбутніх фахівців інженерних військ охоплює множинні аспекти військового навчання. Значущою

у цьому аспекті є твердження Є. Брижато, що здатність військових частин та підрозділів військ самостійно виконувати основні завдання та заходи інженерного забезпечення становлять основу якісного виконання поставлених завдань (Брижаний, 2013). Водночас, швидкі темпи розвитку цифрових та передових технологій, постійне вдосконалення зброї та техніки підвищують вимоги до інженерного забезпечення та, відповідно, до професійної компетентності військовослужбовців – майбутніх фахівців інженерних військ. Тому інноваційну підготовку майбутніх фахівців інженерних військ необхідно розглядати як системну сукупність освітніх процесів, що ґрунтується на активному використанні новітніх інформаційних та організаційно-педагогічних технологій, що передбачає застосування теоретичних, практичних та педагогічних інновацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність дослідження підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в умовах воєнного стану підтверджується зростанням кількості досліджень, присвячених цій темі. Так, науковці розглядають загальні питання модернізації військової освіти (О. Васильєв (2022); А. Галімов (2013), М. Маслій (2017); Ю. Приходько (2023) та ін.); моделювання процесу формування професійної компетентності та готовності до військово-професійної

діяльності (О. Бондаренко (2020); Є. Брижати (2013); І. Ковальов, О. Корнієнко, & А. Івченко (2021); П. Хоменко, & Є. Денисенко (2023) та ін.); використання інноваційних технологій у військовій освіті та підготовці курсантів та майбутніх офіцерів (В. Воловник, Б. Лебедєв & О. Маслій (2022); О. Корносенко, О. Даниско, & Бухун (2022)) та ін. В окреслених дослідженнях науковцями залишаються недостатньо розглянуті проблеми впровадження нових освітніх технологій у практику військ, управління інноваційними процесами у системі військової освіти, запровадження нового покоління правових і принципів ефективного менеджменту якості. Також науковцями недостатньо розглянуто роль сучасних освітніх технологій в процесі модернізації підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в умовах воєнного стану, яка характеризується обмеженістю часу на їхню підготовку до швидкого та ефективного виконання бойових завдань на полі бою.

Мета статті полягає у визначенні ролі сучасних інформаційних та цифрових освітніх технологій в оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в умовах повномасштабної війни в Україні.

Методи дослідження – теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми дослідження для відбору й осмислення дидактичного матеріалу; критично-аналітичний аналіз концепцій, теорій та методик, з метою виявлення шляхів розв'язання досліджуваної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх фахівців інженерних військ ґрунтується на симбіозі фундаментальної інженерної підготовки з інженерного забезпечення та посиленому творчому розвитку тактичного мислення, розвитку практичних навичок у командуванні підрозділами (Васильєв, 2022). Це дає змогу забезпечити оперативніше реагування на безперервну зміну та вдосконалення засобів збройної боротьби за змістом та структурою (Дяков, 2011). З огляду на це, у галузі інженерного забезпечення курсанти мають набути професійних компетентностей з питань цілей та завдань інженерних заходів; технічних та спеціальних засобів; пристроїв, тактико-технічних характеристик інженерних засобів; підготовки засобів інженерного озброєння до бойового застосування; вимог безпеки у процесі експлуатації інженерних засобів; виробництва

інженерних розрахунків забезпечення службово-бойової діяльності; роботи у різній бойовій обстановці.

В організації підготовки майбутніх фахівців інженерних військ слід виокремити деякі особливості, що впливають на високий науковий і методичний рівень занять:

- глибоке розуміння цілей та завдань навчання та виховання курсантів;

- висока особиста відповідальність викладача за якість навчання, постійна робота з підвищення якості занять, повага до курсантів та прагнення передати їм власні знання та досвід;

- вміння раціонального використання технічних засобів навчання;

- висока загальна та військова культура (Приходько, 2022).

Поряд із широким впровадженням інноваційних технологій та пошуком ефективних форм та методів навчання курсантів, одним з основних напрямків навчання, спрямованих на підвищення професіоналізму та оптимізації підготовки майбутніх фахівців інженерних військ у галузі інженерного забезпечення службово-бойової діяльності військ, є застосування сучасних інформаційних технологій.

Водночас, впровадження нових освітніх технологій в підготовку майбутніх військово-інженерних фахівців вимагає урахування того факту, що підготовка військових фахівців будь-яких спеціалізацій значно відрізняється від підготовки цивільних фахівця, оскільки вимагає:

- всебічну особистісну підготовку курсанта як майбутнього офіцера (громадянина, захисника Вітчизни, керівника, організатора, громадського діяча, носія українських цінностей та правових норм);

- підготовку курсанта як професіонала, що потребує якісного виконання завдань в умовах певної складності зі стійким збереженням працездатності та оптимальних робочих параметрів у реальних екстремальних умовах служби в Збройних силах України (або безпосереднього виконання бойових завдань на полі бою);

- виховання курсантів, здатних брати активну участь в інтеграції ЗСУ в економічну, політичну, правову та соціальну систему суспільства;

- формування моральної та психологічної готовності до захисту України, Конституції та військового обов'язку.

Вплив науково-технічного прогресу на освітній процес спричинив необхідність не лише замінювати застарілі погляди новими, а й запроваджувати нові технології навчання, оскільки обсяг навчальної інформації збільшується, а терміни вивчення поступово скорочуються (Мішенюк, 2022). Особливо це актуально в умовах повномасштабної війни, коли на підготовку військовослужбовців йде, щонайбільше, три місяці. Тому дуже важливо розробляти інноваційні технології, що активізують діяльність викладачів, та курсантів та дають змогу за мінімальні терміни навчання отримати максимальний обсяг військово-інженерних знань, умінь та навичок.

Практика свідчить, що у закладах військової освіти та підготовки, як правило, використовуються добре відомі, традиційні методи та форми навчання. Однак сучасний цифровий світ і суспільство, що стрімко розвивається у бік комп'ютеризації та віртуалізації, вимагає нових підходів до навчання. Ефективність підготовки майбутніх фахівців інженерних військ значною мірою залежить від збалансованого використання традиційних методів та інноваційних інформаційних та інтерактивних форм навчання, а також від застосування мультимедійних, комп'ютерних та аудіовізуальних технологій.

Наприклад, за допомогою інтерактивної дошки або мультимедійного проектора викладач має змогу яскраво та наочно подати теоретичний лекційний матеріал. Або, використовуючи активний метод навчання (високий рівень залученості в освітній процес), запропонувати курсантам самостійно підготувати наочні мультимедійні матеріали для заняття, виступити з доповіддю, презентацією. У процесі підготовки до заняття курсанти навчаються аналізувати та систематизувати матеріал, підвищувати власну цифрову культуру, розвивають навички роботи з комп'ютерною технікою.

Досвід професійної діяльності з військово-інженерної діяльності можливо набувати та напрацьовувати за допомогою популярних кейс-технологій. Кейс-метод полягає у вирішенні певних освітніх завдань-ситуацій (кейсів) та передбачає можливість працювати самостійно та в команді, розвиває логіку та варіативність мислення, ініціативність та кмітливість (Капінус, 2020). Так, на початковому етапі курсанти

аналізують отримане завдання, намагаються знайти оптимальні шляхи його вирішення, потім спільно з викладачем чи командиром проводять розбір одержаних результатів. Ефективність використання кейс-методу у підготовці майбутніх фахівців інженерних військ не викликає сумнівів. Інженерне забезпечення у період воєнних дій завжди пов'язане з ризиком, обмеженням часу прийняття рішень, підвищеним рівнем відповідальності перед товаришами. У межах кейс-завдань можливо моделювати будь-які ситуації та умови, що дає змогу (наскільки це можливо), наблизити навчально-тренувальний процес до бойового.

Застосування активних методів у підготовці майбутніх фахівців інженерних військ за певних умов сприяє досягненню поставленої мети навчання. Однією з цілей такого навчання є вироблення у курсантів навичок вирішення ситуацій, з якими у майбутньому курсантам доведеться зустрітися у службово-бойовій діяльності або під час виконання бойових завдань безпосередньо на полі бою. Успішне використання методу розбору та аналізу ситуацій (кейс-методу) спричинило інтенсивні пошуки нових різновидів інноваційних активних методів, здатних вирішувати специфічні навчальні завдання, і, зокрема, появу найскладніших занять із застосуванням комп'ютерних технологій, які мають у своєму складі штучний інтелект.

Мультимедійні технології у підготовці майбутніх фахівців інженерних військ мають стати можливістю оптимізації навчально-виховного процесу, культурно-дозвільної та військово-політичної роботи, а також об'єктом для вивчення, щоб майбутні військові інженери мали змогу їх правильно використовувати (Черновол, & Сливенко, 2023). Тому необхідне впровадження передових інформаційних технологій у вивчення всіх спеціальних дисциплін. Ця частина є досить актуальною, оскільки курсанти у процесі військово-тренувальної підготовки повинні відчувати на особистому досвіді переваги та можливості сучасних інформаційних технологій.

Модернізація підготовки майбутніх фахівців інженерних військ з використанням засобів інформатизації дасть змогу вирішити низку завдань: з'явиться можливість у кожного курсанта попрацювати з комп'ютерним

тренажером, відпрацювати певні дії щодо функціонування зразків спеціальної військової техніки. Важливо, що запровадження інформаційних технологій у військову освіту – це неминучий чинник становлення сучасного суспільства. Швидке та якісне впровадження інформаційних технологій в освітній процес дає додаткові переваги та навички курсантам.

В сучасних умовах воєнного стану майбутні фахівці інженерних військ повинні розвиватися так, щоб мати можливість ефективно і в досить короткий проміжок часу оволодіти не лише технікою, яка вже є на озброєнні в ЗСУ, а й тією, яка буде отримана в майбутньому. Саме тому підготовка майбутніх фахівців інженерних військ повинна спрямовуватися на майбутнє (Родіков, 2023). Принцип наступності вивчення та виховання – це артільний принцип для військової освіти. Однак сучасні темпи науково-технічного прогресу неможливо порівняти з тими, що були до цього.

Навчальні програми для курсантів військово-інженерного спрямування періодично оновлюються закладами військової освіти. Наразі триває процес швидкого розвитку та впровадження комп'ютерної техніки у всіх сферах людської діяльності (Мішенюк, 2022). Розвиток інформаційних технологій спричиняє появу нової військової системи освіти, яка надає військовослужбовцям освітні послуги високої якості.

Рух уперед до досконалості викладання дають нові інформаційні технології, які активно застосовуються в різних арміях світу для навчання висококласних фахівців з набором необхідних компетентностей. Саме інформаційні технології дають змогу максимально наситити освітній процес, забезпечити наочність та динамічність. Водночас особливу увагу необхідно приділяти програмному забезпеченню. Саме воно дає змогу без величезних фінансових витрат формувати професійні компетентності у курсантів різних рівнів підготовленості за однаковий період часу.

Відтак, сучасні інноваційні освітні технології у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей сприяють розвитку здібностей щодо ефективного збору, обробки та підготовки до передачі достовірної інформації, які пронизують весь процес службово-бойової

діяльності, спрямованої на збір даних про наявність та стан матеріальних та технічних засобів, можливості та перспективи розвитку технічного та тилового забезпечення, причини помилково прийнятих рішень, можливих наслідків прорахунків, виникнення проблем та суперечностей у діяльності підрозділів та частин, пошуку можливостей їхнього усунення тощо (Воловник, Лебедев, & Маслій, 2022).

Висновки. Якщо говорити про Об'єднаний навчально-тренувальний центру «ПОДІЛЛЯ» Сил підтримки Збройних Сил України, то підвищення якості підготовки фахівців інженерних спеціальностей нерозривно пов'язане з впровадженням інноваційних освітніх (інформаційних, інтерактивних) технологій, в основі яких є такі складники та заходи:

- навчальна електронна література, посібники та тестові завдання для навчання курсантів;
- єдина мережа електронних бібліотек, банків та баз даних;
- комплекс системотехнічних мережевих рішень, спеціального навчального інтерактивного інтерфейсу та інших засобів, що дають змогу використовувати Інтернет та формувати спеціальні мережі, щоб офіцери та курсанти могли ефективно професійно удосконалюватися;
- комплекс директивних документів, зокрема й ті, що відображені у наказах та організаційно-методичних вказівках щодо організації бойової та оперативної підготовки, у планах бойової та оперативної підготовки військ;
- розробка комп'ютерних моделей, симуляторів та тренажерів;
- формування єдиного інформаційного освітнього середовища.

Таким чином, застосування інноваційних освітніх технологій в підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей сприяє вирішенню низки завдань, зокрема: підвищення інтересу до дисципліни, що вивчаються; збільшення обсягу інформації з дисциплін військової підготовки; покращення якості організації освітнього процесу; забезпечення індивідуального характеру навчання; створення комплексу навчальних пакетів, програм для систем віртуальної підготовки фахівців інженерних військ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брижатиий Є. І. Моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в системі безперервної підготовки. *Вісник Національного університету оборони України*, 2013. 1 (32), 26–31.
2. Васильєв О. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку військової освіти. *Військова освіта*, 2022.1 (45), 9–22.
3. Воловник В. Є., Лебедєв Б. В., Маслій О. М. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-освітнього простору при підготовці майбутніх інженерно-військових фахівців. *Інноваційна педагогіка*, 2022. 54 (1), 106–110.
4. Дяков С. І. Суб'єктно-діяльнісний підхід у методиці проведення тактико-стройових занять з військовослужбовцями інженерних військ. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки. Хмельницький*, 2011. 61, 33–36.
5. Капінус О. С. *Методологія, теорія і методика формування професійної суб'єктності майбутніх офіцерів Збройних сил України*. [Монографія]. Житомир: Вид. О. О. Євенок, 600. 2020.
6. Мішенюк Р. М. Педагогічні технології у загальновійськовій підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників: реалії та перспективи. *Теорія і методика професійної освіти*, 2022. 45, 192–195.
7. Приходько Ю. Актуальні проблеми трансформації стану та якості системи вищої військової освіти. *Військова освіта*, 2022. 1 (45), 179–196.
8. Родіков В. Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в умовах воєнного стану. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, 2023. 4, 78–83.
9. Черновол Є. О., Сливенко П. В. Щодо підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх офіцерів у реаліях війни (українська відповідь на виклики часу). *Академічні візії*, 2023. 17, 1–11.

REFERENCES:

1. Bryzhatyi, Ye. I. (2013). Modeliuvannya protsesu pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv inzhenernykh viisk v systemi bezperervnoi pidhotovky [Modeling the process of training future specialists of engineering troops in the system of continuous training]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 1 (32), 26–31 [in Ukrainian].
2. Vasyliiev, O. (2022). Teoretychni aspekty innovatsiinoho rozvytku viiskovoi osvity [Theoretical aspects of innovative development of military education]. *Viiskova osvita – Military Education*, 1 (45), 9–22 [in Ukrainian].
3. Volovnyk, V. Ye., Lebediev, B. V., & Maslii, O. M. (2022). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-osvitnoho prostoru pry pidhotovtsi maibutnikh inzhenerno-viiskovykh fakhivtsiv [Organizational and pedagogical conditions for the formation of an informational and educational space during the training of future engineering and military specialists]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 54 (1), 106–110 [in Ukrainian].
4. Diakov, S. I. (2011). Subiektno-diiialnistnyi pidkhid u metodytsi provedennia taktyko-stroiovykh zaniat z viiskovosluzhbovtsiamy inzhenernykh viisk [Subject-activist approach in the methodology of conducting tactical training exercises with servicemen of engineering troops]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Service of Ukraine. Pedagogical sciences*, 61, 33–36. [in Ukrainian].
5. Kapinus, O. S. (2020). *Metodolohiia, teoriia i metodyka formuvannia profesiinnoi subiektnosti maibutnikh ofitseriv Zbroinykh syl Ukrainy [Methodology, theory and methods of formation of professional subjectivity of future officers of the Armed Forces of Ukraine]*. [Monohrafiia – Monograph]. Zhytomyr: Vyd. O. O. Yevenok, 600. [in Ukrainian].
6. Misheniuk, R. M. (2022). Pedahohichni tekhnolohii u zahalnoviiskovii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv: realii ta perspektyvy [Pedagogical technologies in the combined military training of future border guards: realities and prospects]. *Teoriia i metodyka profesiinnoi osvity – Theory and methodology of professional education*, 45, 192–195. [in Ukrainian].
7. Prykhodko, Yu. (2022). Aktualni problemy transformatsii stanu ta yakosti systemy vyshchoi viiskovoi osvity [Actual problems of transformation of the state and quality of the system of higher military education]. *Viiskova osvita – Military Education*, 1 (45), 179–196 [in Ukrainian].
8. Rodikov, V. (2023). Modernizatsiia profesiinnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv inzhenernykh viisk v umovakh voiennoho stanu [Modernization of professional training of future specialists of the engineering troops in conditions of martial law]. *Problemy khimii ta staloho rozvytku – Problems of Chemistry and Sustainable Development*, 4, 78–83 [in Ukrainian].
9. Chernovol, Ye. O., & Slyvenko, P. V. (2023). Shchodo pidvyshchennia efektyvnosti profesiinnoi pidhotovky maibutnikh ofitseriv u realiiakh viiny (ukrainska vidpovid na vyklyky chasu) [Regarding increasing the efficiency of professional training of future officers in the realities of war (Ukraine's response to the challenges of the time)]. *Akademichni vizii – Academic Visions*, 17, 1–11 [in Ukrainian].